

**INKLYUZIV TA'LIMDA KO'RISHDA MUAMMOLARI BO'LGAN
BOLALAR BILAN ISHLASHNING METODIK ASPEKTLARI**

Yusubjonova Gulizebo Rustamjon qizi

*Namangan Davlat Pedagogika Instituti maxsus
pedagogika (logopediya) yo'nalishi 1-kurs
magistranti*

Annotatsiya: . Ushbu maqolada ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar haqida umumiy ma'lumot, turlari, ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashning metodik aspektlari ko'rib chiqiladi, bu esa ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar ,aspekt, inklyuziv ta'lim, pedagog, jamiyat.

Abstract: . In this article, general information about visually impaired children, types, methodological aspects of working with visually impaired children are considered, which helps to organize the educational process effectively.

Key words: visually impaired children, aspect, inclusive education, pedagogue, society

Аннотация: В данной статье представлены общие сведения о детях с нарушениями зрения, видах, методических аспектах работы со слабовидящими детьми, что помогает эффективно организовать образовательный процесс.

Ключевые слова: дети с нарушениями зрения, аспект, инклюзивное образование, педагог, общество.

Kirish

Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalarning, shu jumladan ko'rishda muammolari bo'lgan bolalarning ham, ta'lim olish imkoniyatlarini ta'minlashga qaratilgan yondashuvdir. Xo'sh inklyuziv ta'lim o'zi nima? Qanday bolalarni o'z ichiga qamrab oladi? degan savollar tug'ilishi mumkin.

Inklyuziv ta'lim – bu barcha bolalarning, jumladan, nogironligi yoki o'ziga xos ehtiyojlari bo'lganlarining ta'lim olishini ta'minlaydigan yondashuvdir. Bu model har bir o'quvchining individual imkoniyatlari va ehtiyojlariga moslashtirilgan o'quv jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Inklyuziv ta'lim, shuningdek, ijtimoiy tenglik va xilma-xillikni rivojlantirishga yordam beradi, o'quvchilarni bir-biriga yordam berishga va birga o'rganishga undaydi.

Inklyuziv ta'limga jalb etiladigan bolalar:

-ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalar -xarakat muvozanati buzilgan

-o'z o'ziga xizmat qila oladigon debillik darajasidagi oligofren bolalar va o'smirlar

-nutqida nuqsoni bo'lgan(muloqoti cheklanmaydigon darajadagi)bolalar

-zaif ko'ruvchi bolalar va o'smirlar

-zaif eshituvchi va kech(5 yoshdan keyin)kar bo'lgan bolalar

-ko'zi ojiz(brayl yozuvi va o'qishni egallagan) bolalar va o'smirlar

-zaif ko'ruvchi ko'rish qobiliyati (04 darajagacha)bo'lgan bolalar

-kar(muloqot darajasida nutqi bo'lgan o'qish va yozishni egallagan bolalar va o'smirlar kiradi[1]

Alohida yordamga muxtoj bolalarning ta'limi, tarbiyasi va reabilitatsiyasi jarayonlarini isloh qilib borish rivojlanish darajasidan qat'iy nazar har bir davlat va jamiyat oldida turgan masaladir. Jumladan, Respublikamizda nogironlarni ijtimoiy himoyalash, o'qitish, tarbiyalash masalalari davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (23 modda) hamda davlatimiz tomonidan 1992 yil ratifikatsiya qilingan BMT ning "Bola xuquqlari to'g'risida"gi Konventsiyasi (23-modda)da nogiron bolalarning alohida parvarish, ta'limdan foydalanish, munosib turmush kechirish xuquqlariga egaligi e'tirof etilgan. Ma'lumki, hozirgi kunda bolalalikdan yoki hayoti davomida u yoki bu ta'sirlar sababli nogiron hisoblangan shaxslar ta'limda alohida e'tiborga muxtoj yoki imkoniyati cheklanganlar deb yurtilmoqda. Bu toifa bolalar, o'smir va kattalarning ta'limi, tarbiyasi umumiy pedagogikaning barcha qonuniyatlariga asoslangan holda mustaqil fan sifatida tadqiq qilinadi, rivojlanadi. Ko'rish qobiliyati insonning muhim fiziologik funksiyasi bo'lib, borliq va inson o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi. Tiflopedagogika (yunoncha "tiflos" - "ko'r", "so'qir" so'zidan olingan) ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarning ta'lim tarbiyasi bilan shug'ullanuvchi maxsus pedagogikaning bir bo'limi hisoblanadi. Ko'rishdagi nuqsonlar tug'ma va orttirilgan sabablarga ko'ra kelib chiqadi. Tug'ma nuqson sabablariga irsiy kasalliklar, homiladorlik paytidagi infeksiyon kasalliklar, homila embrional rivojlanish davrida ko'rish organining zararlanishlarini misol qilishimiz mumkin. Orttirilgan ko'rish nuqsonlari nisbatan kam bo'lib, ko'ruv organlari kasalliklari, markaziy nerv sistemasi kasalliklari (meningit,meningoensafalit) , turli xil infeksiyon kasalliklar (qizamiq,gripp) oqibatida paydo bo'lishi mumkin. [2]

Ko'rishda nuqsoni bor bolalarni ikki guruhga bo'lish mumkin: 1. Ko'zi ojizlar 2. Zaif ko'ruvchilar.Ko'zi ojizlar ko'ruv o'tkirligiga ko'ra 2 turga bo'linadi: 1. Total ko'rlar. Ko'rish o'tkirligi 0 ga teng 2. Qisman ko'zi ojizlar. Ko'rish o'tkirligi 0,05 gacha Kelib chiqish sababiga ko'ra: 1. Tug'ma ko'zi ojizlar 2. Orttirilgan ko'zi ojizlar

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limda o'qitishda quyidagi manbalarga e'tibor lozim:

1. Ta'lim jarayonining sharoitlari

Ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar uchun qulay sharoitlar yaratish muhimdir. Bu sharoitlar:

Fizik sharoitlar: Sinf xonalarining yoritilishi, mebellarning joylashuvi, ovoz va ovoz darajasini boshqarish.

Resurslar: Maxsus o'quv materiallari, audiovizual vositalar, o'qitish dasturlari va texnologiyalar.

2. O'qitish metodlari

Ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

Visuallashtirilgan o'qitish: O'quv materiallarini taklif qilishda audiovizual materiallardan, sensor vositalardan foydalanish.

Mashg'ulotlar: Guruhli va juftlikda o'qitish, interaktiv o'yinlar orqali ta'lim berish.

Differensial o'qitish: Har bir bolaning o'ziga xos ehtiyojlariga mos ravishda individual o'qitish rejalarini ishlab chiqish.

3. O'qituvchilar uchun tayyorgarlik

O'qituvchilar ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashda maxsus tayyorgarlikdan o'tishlari kerak. Bu tayyorgarlik:

Psixologik tayyorgarlik: Bolalar bilan ishlashda empatiya va sabr-toqatni rivojlantirish.

Maxsus bilimlar: Ko'rish nuqtai nazaridan aniq ta'lim metodlarini bilish, o'quv materiallarini moslashtirish qobiliyati.

4. Ota-onalar va jamiyat bilan hamkorlik

Ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashda ota-onalar va jamiyatning roli ham muhimdir. [4]

Ota-onalar: O'qituvchilar bilan hamkorlikda bolalarining ta'lim jarayonini kuzatishlari va qo'llab-quvvatlashlari kerak.

Jamiyat esa inklyuziv ta'limni rivojlantirishda o'z hissasini qo'shishi, ko'rishda muammolari bo'lgan bolalarga hurmat va e'tibor bilan yondoshishi zarur.

Xulosa

Ko'rishda muammolari bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limda samarali metodik yondashuvlar zarur. Bu metodlar ta'lim jarayonini individualizatsiya qilish, o'qituvchilarni tayyorlash va ota-onalar bilan hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Faqat shunday qilib, barcha bolalarning teng ta'lim olish huquqi ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. P.M.Po'latova, L.SH.Nurmuxamedova, D.B.Yakubjonova va boshqalar. "Maxsus pedagogika". T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2014

2. V.S.Raxmanova. "Defektologiya asoslari ". T.: "Niso Poligraf" nashriyoti, 2014 3.
M.Y.Ayupova " Logopediya ". T.: "O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2007
3. D.R. Madazizova "Bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning klinik asoslari " . T.: "O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati " nashriyoti, 2018
4. Sobirxanovna, Makhmudova Madinakhan, and Vakhobova Munirakhan Sadirdinovna. "PECULIARITIES OF SPEECH OF CHILDREN WITH MOTOR ALALIA SPEECH DISORDER." Open Access Repository 4.3 (2023): 851-858
5. Qodirova Malikaxon Kaxramonovna, Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi AQLIY QOBILIYATNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI VA UNDA TESTLARDAN FOYDALANISH «Zamonaviy ijtimoiy psixologiya: an’analar va istiqbollar» mavzuidagi I-xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari (2-qism). Jizzax, 2023.–398 bet.
6. BOLALAR NUTQINING RIVOJLANISHIDA ATROF MUHIT VA OILANING AHAMIYATIV Munira, T Shoxistaxon - Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 2024
7. BOLALARDA YUVINEL REVMATOID ARTRIT KASALLIGINING KELIB CHIQISHI HAMDA UNING OLDINI OLIH CHORALARI
8. V Munira, MX Sodiqjonovna - Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 2024
Цитируется: 2 Похожие статьи
9. WAYS AND METHODS OF SPEECH FORMATION OF CHILDREN WITH ALALIYA SPEECH DEFECTS
10. BOLALARDA YUVINEL REVMATOID ARTRIT KASALLIGINING KELIB CHIQISHI HAMDA UNING OLDINI OLIH CHORALARI
11. Munira, MX Sodiqjonovna - Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 2024
Цитируется: 2 Похожие статьи